

ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ ΣΧΟΛΑΡΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ ΕΠΙ ΕΛΕΗΜΟΣΥΝΗΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΛΩΣΙΝ

Ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 276 κώδικι τῆς κυρίως πατριαρχικῆς βιβλιοθήκης τῶν Ἱεροσολύμων, γεγραμμένῳ ὑπὸ διαφόρων χειρῶν τελευτῶντος τοῦ δεκάτου ἐβδόμου αἰῶνος καὶ ἀρχομένου τοῦ δεκάτου ὀγδοοῦ, ἰδίως δὲ ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων Δοσιθέου, γέγραπται ἐν φ. 133^β-134^β «Γράμμα ἐλεημοσύνης», ὡς ἐπιγράφεται, ἣτοι ἐγκύκλιος σκοποῦσα νὰ κινήσῃ τὸν ἔλεον τῶν ἀπανταχοῦ Χριστιανῶν ὑπὲρ τῶν δεινοπαθούτων ἕνεκα τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐξαιτουμένων τὴν ἄμεσον αὐτῶν βοήθειαν. Ἦτο δὲ ἡ ἀπανταχοῦσα αὕτη προωρισμένη νὰ παρέχῃται εἰς πάντα ἄξιον προστασίας καὶ ἀντιλήψεως, συμπληρουμένη διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἐν αἷς θέσεσι σήμερον εὐρίσκονται αἱ λέξεις ὁ δεῖνα, εἴτε ἀνέκαθεν ἀπαντῶσαι ἐν τῷ σχεδίῳ τῆς ἐγκυκλίου εἴτε ὑπὸ τοῦ Δοσιθέου τεθεῖσαι, ἅτε ὡς τύπον καὶ δοκίμιον ἀντιγράψαντος ἐν τῷ κώδικι τὸ γράμμα. Διὰ τοῦτον δὲ πιθανῶς τὸν λόγον καὶ ἐθεώρησε περιττὸν νὰ ἐπιγράψῃ τὸ ὄνομα τοῦ ἐκδόντος τὴν ἐγκύκλιον, ἐκτὸς ἂν δὲν εὔρε τοῦτο ἐν τῷ ἀντιβολαίῳ. Ἀλλὰ, καίτοι λείπει τὸ ὄνομα τοῦ συντάξαντος, βλέποντες ἐκ τοῦ γράμματος, ὅτι γίνεται ἐν αὐτῷ λόγος περὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς προελθόντων δεινῶν ὡς προσφάτων, πειθόμεθα, ὅτι εὐλόγως ὁ Ἀθανάσιος Παπαδόπουλος Κεραμεὺς, εἰ καὶ μετὰ τινος δισταγμοῦ, δηλουμένου διὰ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ προστεθέντος ἐρωτηματικοῦ σημείου, προσέγραψεν αὐτὸ εἰς τὸν πρῶτον μετὰ τὴν ἄλωσιν πατριάρχην Γεννάδιον τὸν Σχολάριον, ἐκδοῦς καὶ μικρὸν μέρος τῆς ἀρχῆς¹. Διὰ ταῦτα καὶ ὡς ἔργον τοῦ κλεινοῦ ἱεράρχου καὶ ὡς καθ' ἑαυτὴν ἀξίαν ἀναγνώσεως καὶ συγκινητικὴν κατὰ χωρίζομεν τὴν ἐγκύκλιον ταύτην δλόκληρον ἐνταῦθα.

Γράμμα ἐλεημοσύνης

Οἱ ἀπανταχοῦ ἴστε ἀκριβῶς πάντες ὅπως συγχωρήσει καὶ παραχωρήσει θεοῦ ἐάλω ἢ ἀθλία Κωνσταντινούπολις, καὶ τὰ θεῖα ταύτης κατεσκάφη τεμένη, καὶ τὰ ὄντως ἐκεῖνα καὶ φρικώδη μυστήρια καὶ

¹ Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη. Ἐν Παιτρουπόλει. 1891. Τόμ. Α' σ. 344.

1. ἴσθε

τὰ ἅγια τοῦ Χριστοῦ πάθη, ὧ φρίκη, κατερρίφη τε καὶ κατεπατήθη
καὶ οἱ ἐν αὐτῇ ἅπαντες εὐρεθέντες Χριστιανοὶ οἱ μὲν μαχαίρα ἀπέ-
θανον, οἱ δὲ ἐν αἰχμαλωσίᾳ πικρᾷ τυγχάνουσιν, ἄλλοι δὲ εἰς τὰ τῆς
γῆς πέρατα διεσπάρησαν, ὄνειδιζόμενοι, θλιβόμενοι, στενοχωρούμενοι,
5 κακουχούμενοι, ἐν ἐρημίαις πλανώμενοι καὶ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ
ταῖς ὄποις τῆς γῆς καὶ ἐν θαλάσῃ ταλαιπωροῦντες, ἔνιοι δὲ τούτων
καὶ πικρῷ τέλει τοῦ βίου ὑπεξάγονται. Ὡ πῶς ἠγέσχου, Χριστὲ βα-
σιλεῦ, πῶς τοσαύτην ὑπήνεγκας τῶν κακῶν βλασφημίαν; Εὐσέβεια
ἡμῖν μὲν διώλετο, ἐκείθεν δὲ ἀπελήλατο πάντη, νόμοι θεῖοι καταπε-
10 πάτηνται, καὶ πολιτεία οἴχεται δὴ πᾶσα καὶ τῶν ἀμεινόντων ἐλπίς
ἅπασα, καὶ πόδες μὲν βέβηλοι τοῖς ἀβάτοις βήμασιν, οὐ γὰρ δὴ ἡ τῶν
μυστηρίων τελεῖται λατρεία, ἐμβατεύουσι, καὶ χεῖρες μαιφόναι τῶν
ἱερῶν ἀσυχρῶς ἄπτονται. Τίς δ' ἂν διεξίει ὅσα τε καὶ οἷα τότε τοῖς
ἠττημένοις τετόλμηται ὑπὸ τῶν βαρβάρων; Ἰερεμίου δ' ὄντως τοῦ
15 θρηνησοῦ δαίται ἡ τραγωδία.

Ἐγωγε γοῦν δσάκις ἂν μοι τὸν νοῦν ἐπὶ τὰ πεπραγμένα ἀνάξω
καὶ τοῖς θρήνοις συγγένωμαι, περιχιροῦμαι οἷόν τινα χιτῶνα τὸν λο-
γισμὸν, καὶ τὴν φωνὴν ἐγκόπτομαι, καὶ συγχέομαι κωκυτοῖς καὶ ὄδυρ-
μοῖς, καὶ τοῖς πᾶσι Χριστιανοῖς συνθρηνεῖν καὶ ἐλεεῖν καὶ οἰκτεῖρην
20 παρακαλῶ τοὺς ἀπ' αὐτῆς αἰχμαλωτισθέντας Χριστιανοὺς, ὧν εἷς ἐστί
καὶ ὀδεῖνα.

Οἱ εἰδότες οὖν καὶ ἀκούσαντες τὴν παροῦσαν ταύτην γραφὴν καὶ
ἐλεήσατε καὶ τροφῆς καὶ στέγης αὐτῷ μετάδοτε, ἵνα τοῦ παρὰ Κυ-
ρλου μακαρισμοῦ ἐπιτύχητε. «Μακάριοι γὰρ φησὶν οἱ ἐλεοῦντες ὅτι
134^a αὐτοὶ ἐλεηθήσονται» καὶ πάλιν «Ἐλεον θέλω || καὶ οὐ θυσίαν» καὶ
26 «Ὁ ἐλεῶν πτωχὸν μακαριστός» καὶ «Οὐδὲν οὕτω λυτροῦται ψυχὴν
ἐκ θανάτου ὡς ἐλεημοσύνη», καὶ «Ὁ βαλὼν ἐν τῇ χειρὶ τοῦ πένητος
εὖρη ἐν τῇ παλάμῃ τοῦ δικαστοῦ», καὶ «Γίνεσθε οἰκτίρμονες ὡς ὁ
πατὴρ ἡμῶν ὁ οὐράνιος», καὶ ὁ προφήτης Ἡσαΐας «Ἐὰν ἴδῃς γυμνὸν
30 περίβαλε, καὶ ἀπὸ τῶν ὁμογενῶν σου οὐχ ὑπερόψει». Ὁ γὰρ ἐλεῶν
καὶ ἀγαπῶν τοὺς πτωχοὺς καὶ αἰχμαλώτους διὰ Κύριον καὶ τοῦ ἀπεί-
ρου τῶν ἁμαρτιῶν λυτροῦται χρέους, καὶ τῆς δεινῆς αἰχμαλωσίας τῶν
δαιμόνων ἐλευθεροῦται, καὶ πάντα τὸν κόσμον μικροῦ ὠνεῖται τιμή-
ματος, καὶ ἀνανεοῦται καθάπαξ καὶ μένει ἀθάνατος καὶ βασιλεύει βα-
35 σιλείαν οὐράνιον καὶ ἅτε δοῦλος εὐγνώμων πάντα τὰ τοῦ Κυρίου κλη-

9. πάντη 21 (καὶ κατωτέρω) 24. γὰρ φησὶν ἐλ : 25. ἐλ :
26 ἐλ : πτω : 27. βαλ : πέν : 28. παλ : οἰκτ : 34. ἀναναιοῦται

ρονομεῖ καὶ τῆς πρὸς τοὺς ἐξ εὐωνύμων ἀποφάσεως οὐκ ἀκούει καὶ τὴν Δεῦτε οἱ εὐλογητοὶ τοῦ πατρὸς μου κλησιν ἀξίως τῷ ὄντι πλουτεῖ, καὶ, πάσης ἀπαλλαττόμενος τιμωρίας, παντὸς καλοῦ ἀπολαύει διηνεκῶς. Μὴ ἀνάμενε τοίνυν παρελθεῖν σου τὸν βλον, ἀλλ' ἕως ἂν ζῆς ἀπὸ τῆς τραπέζης σου καθ' ἡμέραν καὶ ἀπὸ τοῦ φυράματός σου καθ' 5 ἑβδομάδα, ἀπὸ τοῦ κέρδους σου κατὰ μῆνα, ἀπὸ τῶν ἱματίων σου κατὰ καιροὺς καὶ ἀπὸ τῆς εἰσόδου σου κατ' ἐνιαυτὸν μεταδίδου τοῖς χρήζουσι, μᾶλλον δ' ἐκ πάντων διόλου θησαύριζε καὶ σύναγε εἰς τὰς ἀποθήκας τῶν οὐρανῶν διὰ τῶν αἰτούντων σε. Θησαυρίζεις τῷ σώματι, θησαύρισον καὶ τῇ ψυχῇ. Προνοῆ τῶν σαυτοῦ, ἐπιμελήθητι καὶ 10 τῶν πέλας· ἀπολαύεις τῶν ἐνεστώτων, προνοήθητι καὶ περὶ τῶν μελλόντων, ἵνα ἀκούσης τὸ Δεῦτε οἱ εὐλογητοὶ τοῦ πατρὸς μου, καὶ αὐτίκα πορευσονται μετ' αὐτοῦ ἐν χαρᾷ καὶ ἀγαλλιάσει ἀνεκλαλήτῳ οἱ ἐλεήμονες ὅπου τὸ ἐνδιαίτημα τῶν ἀγγέλων, τὸ τοῦ ἀδύτου φωτὸς χωρῖον, ἢ ἢ ἄνω Ἱερουσαλήμ, ἢ ἐλευθέρα μητρόπολις, ἢ πόλις τοῦ φ. 134β ζώντος, τῆς εὐκοσμίας τὸ τέμενος, ἢ φωνὴ τῆς ἀγαλλιάσεως, τῆς ἐξ- 16 ομολογήσεως ἢ ᾠδῆ καὶ ὁ ἦχος τῶν ἑορταζόντων ἀπέραντα, καὶ συνέσονται τοῦ λοιποῦ τῷ Κυρίῳ οἱ ἐλεήμονες, πάντων τῶν ἀγαθῶν ἀπολαύοντες καὶ αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ, εἶτα τὸ Εὐ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστὲ ἐπὶ ὀλίγους ἡς παλὺς, ἐπὶ πολλοὺς δὲ καταστήσω, τὸ Εἰσελθε εἰς τὴν 20 χαρὰν τοῦ Κυρίου σου καὶ τὸ Ἀνακλιθῆναι μετὰ Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα καλῶς ἀναλογιζόμενοι λοιπὸν διὰ τῆς χρηστῆς μεταδόσεως καὶ ὑψωθήσεσθε καὶ δοξασθήσεσθε καὶ σωθήσεσθε ἐν Χριστῷ. Ἐλεημοσύνην δὲ λέγω, οὐχ ἵνα ἐλεήσης ἕνα καὶ ἅπαξ, 25 ἀλλ' ὡς ἂν ἐλεῆς παντὶ τρόπῳ τοὺς πάντας καὶ πάντοτε, τὸν μὲν ὡς συγγενῆ, τὸν δ' ὡς ἄνθρωπον, καὶ τὸν μὲν διαθέσει, τὸν δὲ ἔθει, τὸν δὲ λόγῳ, τὸν δὲ ἔργῳ, τὸν δὲ πράγματι, καὶ τὸν μὲν βρώμασι, τὸν δὲ πόμασι, τὸν δὲ ἐν δώμασι, καὶ τὸν μὲν στέγῃ, τὸν δὲ φιλοφροσύνη τὸν δὲ τιμῇ καὶ ἀπλῶς ἅπασι τρόποις οἷς δύνασθε· ἐξόχως δὲ εἰς τὸν 30 ὀδεῖνα καὶ συνδράμετε ὡς φίλοι Χριστοῦ καὶ ἐλεήσατε καὶ μὴ παύσησθε τοῦ εὖ ποιεῖν, ἵνα καὶ τῶν αὐτοῦ ἀγαθῶν ἀξιωθῆτε. Ἡ χάρις αὐτοῦ καὶ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν, ἀμήν.

2. εὐλ : 8. Ἐν τῇ ᾠδῇ τῶν γεννημάτων σου ὡς τον σιτοδοτήν Ἰωσήφ ἄλλη γραφῇ ὀλίγῳ νεωτέρῳ 18. ἀγ : 19. πι : 20. πολ : πολ : κατ :

24. Ἐν τῇ ᾠδῇ πλουτισθήσεσθε καὶ πληθυνθήσεσθε χειρὶ ὀλίγῳ νεωτέρῳ